

FORRÓ LAJOS

Balkane moj – Az én Balkánom 13.

Loša noć, bježim iz grada, oni dolaze*

A nyugati világ egyetértett abban, hogy humanitárius segítséget kell biztosítani az ostromlott Szarajevó lakosságának. Nyilvánvalóvá vált: ha nem érkezik élelem, rengeteg ember fog éhen halni. 1992. június 8-án az ENSZ Biztonsági Tanácsa jóváhagyott egy tervezetet a szarajevói repülőtér irányításának átvételéről. Az előkészületek már javában folytak, amikor MacKenzie tábornok telefonhívást kapott, melyben tudatták vele, hogy François Mitterrand – Franciaország elnöke – úton van a főváros felé, hogy találkozzon Alija Izetbegović-csal. MacKenzie-nek sikerült elérnie, hogy a francia elnök Karadžić-csal is kezét fogjon. A küldetés sikeresnek bizonyult: megnyitották a szarajevói repülőtérrel. A világ számára úgy tűnt, a szerbek engedményekre is hajlamosak időnként. A sors fintora azonban, hogy ugyanezen az éjszakán több mint kétszáz muzulmán vertek agyon a Szarajevótól néhány kilométerre fekvő Keraterm fogolytáborban. A feloldott légifolyosón azonban rövid időn belül 150 tonna élelmiszer jutott el Szarajevóba.

A nyár végére a szerb erők elfoglalták a köztársaság területének kétharmadát. A harcok legnagyobb intenzitással északon folytak, az ún. kelet–nyugat folyosóért, amely összekötötte a nyugat-boszniai és a horvátországi szerb fennhatóság alatt álló területeket. A szerb ellenőrzésű területeken mindössze néhány bosnyák kézen lévő város maradt. Srebrenica, Žepa és Gora, de mintegy szigeteket képeztek a nagy szerb tenger-

ben. A negyedik terület pedig maga a főváros, Szarajevó volt.

Mindezek tükrében nyílt meg 1992. szeptember 18-án a genfi *Jugoszlávia-konferencia*. A béketárgyaláson kis-jugoszláv részről Milošević mellett az újonnan kinevezett jugoszláv miniszterelnök, Milan Panić, valamint Dobrica Ćosić államelnök is megjelent. Panić-ot, a belgrádi születésű kaliforniai milliomost maga Milošević választotta. Úgy gondolta, hogy ő majd híven követi utasításait. Tévedett. Jugoszlávia miniszterelnöke elkötelezte magát a háború befejezésére. A konferencián a két politikus egyfolytában vitatkozott. Milošević egyszer meg is fenyegette, hogy „bever” neki egyet. Amikor pedig Milošević kért szót, Panić egy papírlapot tett a szerb elnök elé, melyen angolul volt ráírva: „shut up” (kuss). Majd bejelentette, hogy ezen a konferencián Miloševićnek nincs joga felszólalni. Az ülés közepében a november 19-én hivatalosan ismertett ún. Vance–Owen-terv szerepelt, amely Bosznia-Hercegovinát „svájci mintára” 10 etnikai kantonra osztaná. A tervek szerint az oktatás, közlekedés és a rendőrség egymástól függetlenül működhetne.

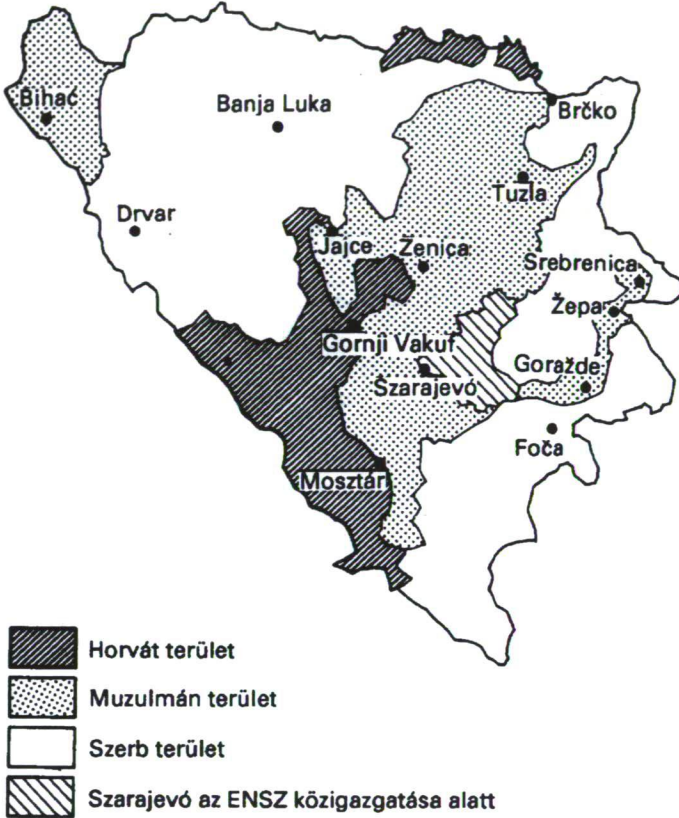
1992. szeptember 23.: Az ENSZ Biztonsági Tanácsa megszüntetnek nyilvánítja Jugoszlávia ENSZ tagságát, és nem ismeri el Kis-Jugoszláviát jogutódnak.

1992. október 31.: A szerb autonómiák (Banja lukai Boszniai Karajina, Északkelet-boszniai Autonóm Terület, palei Romanija, trebinjei Hercegovinai Szerb Autonóm Térség) egyesítésével létrejön a Pale székhelyű „Bosznia-Hercegovinai Szerb Köztársaság”.

A már említett Srebrenica valamiféle menedékhelynek számított a muzulmánok részére a szerbek által ellenőrzött területe-

* Az AZRA zenekar *Kurvini sinovi* című dala, melynek jelentése: Baljós éjszaka, menekülők a városból, jönnek!

1993. szeptember: Az Owen és Stolenberg közreműködésével készült szerb és horvát terv Bosznia felosztására

2. ábra

ken. A várost körülvevő falvakból ide menekült a bosnyák lakosság nagy része. Egy fiatal bosnyák rendőr, *Naser Orić* (aki Slobodan Milošević testőre volt!) felkelést szervezett a szerb erők Srebrenicából való kiűzésére. Ennek következményeként a szerb erők áprilisban bekerítették, és megadásra szólították fel a várost. A heves tűzérzési tűz következtében a városban szükségállapotot rendeltek el. A támadást követően Morillon tábornok, a boszniai ENSZ erők főparancsnoka ellátogatott

Srebrenicába és a várost hamarosan biztonsági övezetté nyilvánították. A tábornok egyik embere Muriel, Cornelis belga segélymunkás így emlékszik vissza az esetre:

„A kórházban voltunk, és hallottuk a hangosbeszélő recsegését. Az ablakhoz mentünk, és ott volt Morillon: »Mostantól az ENSZ védelme alatt állnak.« Egy-szerre kitört belőlünk a nevetés. Annyira abszurd volt, hogy ő ott áll, és az emberek meg figyelik. Branko, a tolmács sem tudta megőrizni komolyságát. Felhúzták az ENSZ lobogóját. Eric, a doktorunk azt mondta: »Na, nekünk ennyi. Nyakig vagyunk a szarban! «»

Az ostrom természetesen folytatódott. Április 12-én *Louis Gentile* az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának a helyszínén tartózkodó egyetlen hivatalnok, ezt a jelentést küldte belgrádi felettesének:

„Tizennégy halottat találtak az iskolaudvaron. Testrészek és emberi hús lógott az iskolaudvar kerítéséről. A föld szó szerint nedves volt a vértől. Egy hatéves korú gyereknek lerepült a feje. Két szekeret láttam tele holttesttel. Rettegve gondoltam arra, hogy éjszaka, mikor megpróbálok elaludni, ezeket a képeket fogom látni magam előtt. Ezt a szörnyűséget sosem leszek képes megemészteni.”

A város védői hamarosan kapituláltak. Ennek az lett a következménye, hogy leszerelték a muzulmán katonákat, és kanadai katonák érkeztek Srebrenicába. Ez nagyjá-

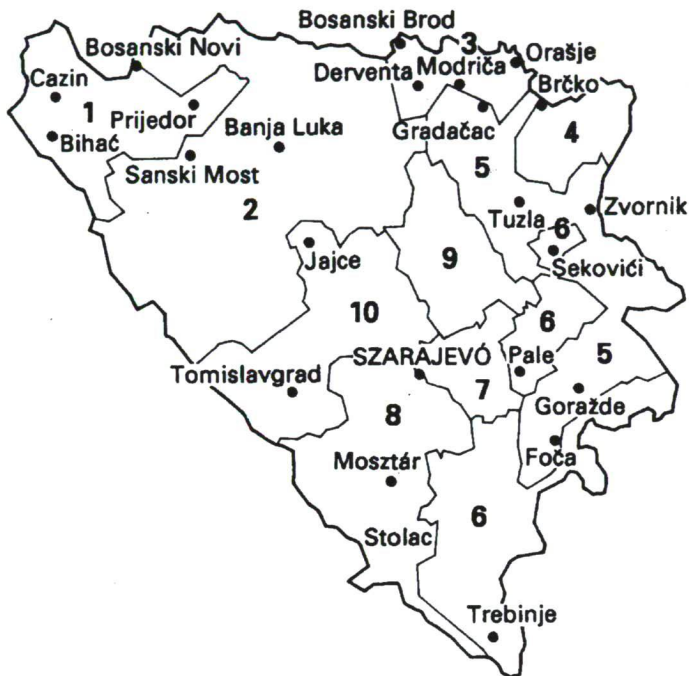
1993. tavasza: Vance és Owen terve

ból meg is felelt a szerbeknek, aki ilyen feltételek mellett bármikor birtokba vehették a stratégiailag nagyon fontos települést.

1993. január 2.: A genfi Jugoszlávia-konferencia tárgyalóasztalhoz ült az összes harcoló fél. Mindannyian elfogadták a véglegesített Vance–Owen tervet, csak Karadžić vonakodott. Azonban 1993. május 1-jén az athéni konferencián – a folyamatos rábeszélések mellett – a boszniai szerbek vezetője is ellátja kezjegyével a béketervet. Az aláírás történéseit Crna Gora elnöke Bulatović mesélte el később:

„Abban a pillanatban Mitotakisz egyszer csak feltűnt a színen. Elővette a tollát és behívott egy fotóst a másik szobából, aki készenlétbe állt, hogy lekapja, amikor Karadžić aláírja a dokumentumot. Rögtön utána felhívtuk Owent, aki alig hitt a füleinek.”

Az egész ceremónia mégis egy színjátékra hasonlított, hiszen Karadžić aláírása mit sem ért, amíg azt a boszniai szerbek parlamentje nem ratifikálja. Ennek megvitására 1993. május 4-én került sor Paléban. A megosztott honatyák végül zárt ülésen elutasították a Vance–Owen béketervet. Hiába érvelt mellette még Milošević, is a küldöttek figyelmét jobban lekötötte Mladić tábornok térképekkel tarkított beszámolója, amely ismertette, milyen területi veszteségek érik a szerbeket a béketerv elfogadása esetén. Milošević ezután sem télenkedett. Hazatérése után azonnal bejelentette, hogy

1, 5, 9	Muzulmán körzetek
2, 4, 6	Szerb körzetek
3, 8	Horvát körzetek
10	Muzulmán-horvát vegyes körzet
7	Szarajevó mint különleges státuszú város

3. ábra

Belgrád megvonja minden támogatását a Republika Srpskától.

1993. május 26.: Az ENSZ BT nemzetközi bíróság felállításáról dönt, melynek feladata a jugoszláviai háborús bűnök kivizsgálása és a bűnösök felelősségre vonása.

1993. június 6.: Az ENSZ BT hat biztonsági zóna felállításáról dönt Bosznia-Hercegovinában (Bihać, Tuzla, Szarajevó, Srebrenica, Žepa, Gorazde).

A területosztokodás feszült viszonyt teremtett a bosnyákok és a horvátok között is. A boszniai nacionalista horvátok nem hittek egy életképes Bosznia-Hercegovina megvalósításában és minél nagyobb területet szerettek volna kiharítani a volt tagköztársaságból. Az ellenségeskedés 1993 áprilisára totális háborúvá nőtte ki magát. Bosznia feldarabolásának tervét nyíltan képviselte az ottani horvátok vezetője, *Mate Boban* is.

* * *

MATE BOBAN (1940–) 1992–94 között az ún. hercegboszniai horvát közösség, majd köztársaság elnöke. A háború során a „horvát Karadžić” névvel illették. Eleinte Tuđman elnök támogatását élvezte, majd amikor 1994 márciusában sor került a horvát–bosnyák kiegyezésre, Tuđman elnök a mérsékeltbb Krešimir Zubakot állította helyére. Kárpótlásul Boban lett az INA, a horvát állami olaj óriáscég egyik vezetője.

A horvátok a háborúskodás folyamán az addig velük harcoló muzulmán bajtársaikat internálták. Hátborzongató hírek láttak napvilágot. *Jozo Primorac*, HDZ aktivista

ezeket mondta Stipe Mesić-nek, a helyszínen tett látogatása után:

„Figyelj, Stipe! Meg vagyok döbbenve. Most jövök Hercegovinából. Lágerek vannak. Olyanok, mint a náci időkben, sőt még rosszabbak. Az emberek nem kapnak enni és inni, és megalázzák őket.

Megkérdeztem, hogy kik vannak a táborokban. Azt felelte, hogy a volt szomszédjak ugyanabból a faluból és városból, és az egyetlen bűnük, hogy muzulmánok. A rabok másik nagy része a Horvát Védelmi Tanács muzulmán katonái voltak, akiket egyik napról a másikra lefegyvereztek és táborokba küldtek. Mélységesen meg volt döbbenve, különösen az ottani bánásmód miatt. Ezt az információt haladéktalanul tudomására hoztam Tuđmannak. Azt felelte, hogy a többieknek is vannak táboraik.”

Az ellenségeskedés tetőpontjaként 1993. november 9-én horvát találat érte a négyszáz éves, – hatalmas történelmi múlttal rendelkező – mostari hidat. Az Egyesült Államok nem tétlenkedett. Clinton azzal fenyegette meg Tuđman elnököt, hogyha a horvátok nem kötnek szövetséget a muzulmánokkal, akkor Zágráb olyan szankciókat lesz kénytelen elviselni, mint Belgrád. A fenyegetés megtette a hatását, hamarosan létrejött a horvát–bosnyák szövetség...

(folytatjuk)

Felhasznált irodalom

JUHÁSZ JÓZSEF: *A délszláv háborúk rövid története (1991–1995)*.

KOCSIS KÁROLY: *Jugoszlávia*. Budapest, 1993.

PÁNDI LAJOS: *A kelet-európai diktatúrák bukása*. Szeged, 1996.

LAURA SILBER – ALLAN LITTLE: *Jugoszlávia halála*.

4. ábra A LEGNAGYOBB CÍMLETŰ BANKJEGY KIS-JUGOSZLÁVIÁBAN (1993-BÓL)

